

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

Action Research: Ordinance Leadership Development in Buddhist for
Mathayomsuksa 6 Students at Thatphanom School

พระมหาวิระยุทธ ใจทัต¹ ดร.พูนสิน ประคำมินทร์² ดร.สมเกียรติ พลละจิตต์³
Weerayuth Jaitad¹ Dr.Poonsin Prakammin² Dr.Somkiat Palajit³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม 2) ศึกษาผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้อง 1 โรงเรียนธาตุพนม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 35 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี มีค่าความยากอยู่ระหว่าง .32 – .61 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 2) แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .36 – .93 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติทดสอบที (t-test for Dependent Sample) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. แนวทางที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า การดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ PAOR จำนวน 2 รอบ โดยดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีได้
2. ผลการทดลองใช้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธีหลังปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีสูงกว่าก่อนการปฏิบัติ และนักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมผ่านเกณฑ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี จึงมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนหรือเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีให้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาภาวะผู้นำ ศาสนพิธี

¹ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนากการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

¹Master of Education in Educational Research and Development Sakon Nakhon Rajabhat University

²อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนากการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

²Lectuerer Department of Educational Research and Development of Educational Sakon Nakhon Rajabhat University

³ข้าราชการบำนาญ

³Pensioner

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: พระมหาวิระยุทธ ใจทัต, weerayuth2556@gmail.com

รับเมื่อ 5 มีนาคม 2564 แก้ไข 25 เมษายน 2564 ตอรับ 27 เมษายน 2564

ABSTRACT

The purposes of the study included the following: 1) study appropriate approaches to develop leadership in performing ordinance activities of Mathayom Suksa 6 students at That Phanom School 2) study the results of the development of the ordinance leadership of Mattayom Suksa 6 students at That Phanom School The target groups used in the research were Mattayom Suksa 6 students, Room 1, That Phanom School, 1st semester, academic year 2018, 35 students were randomly selected. The tools used in the research were 1) A test to measure the knowledge and understanding of the ordinances There is a difficulty value between .32 – .61 and the reliability of .89 2) Ordinance skills assessment the discriminative power value between .36 – .93 and the reliability of .89. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation. Statistical values for t-test (t-test for Dependent Sample) and data analysis with content analysis.

The study unveiled these results:

1. Appropriate guidelines to develop leadership in the religious activities of Mathayomsuksa 6 students at That Phanom School, it was found that 2 rounds of PAOR action research process were carried out with 15 religious activities. Can be a guide for the development of ordinance leadership.

2. The results of the experiment used the guidelines for the development of ordinance leadership. Of Mathayomsuksa 6 students at That Phanom School found that the students had knowledge Comprehension of post-ordinance activities is higher than before, and students have the skills to perform all 15 ordinance activities well. Which is a good practice in the development of religious leadership Therefore, it is possible to organize it as a teaching activity or as a guideline for organizing activities to develop ordinance leadership for students at other levels.

Keywords: Action research, Leadership development, Ordination

กุ่มิหลัง

สังคมไทยปัจจุบันมีความรุนแรง ชัดแย้ง ยุ่งยาก สลับซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีผลทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่สอดคล้องกัน ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญที่สุดทางสังคมหลายประการ อาทิ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการว่างงาน เป็นต้น การที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกระแสที่รุนแรงเช่นนี้ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมของการแข่งขันที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5) ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาความวุ่นวายไม่สงบสุขต่าง ๆ เกิดขึ้นในสังคมไทย เด็กวัยรุ่นซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมย่อมได้รับผลกระทบ อันเกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตในสังคม เนื่องจากเด็กวัยรุ่นปรับตัวไม่ทันจึงเกิดความวุ่นวาย สับสน ประกอบกับความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจ ทำให้เด็กวัยรุ่นเกิดปัญหาทางจิตใจ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ และมีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยรุ่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งอยู่ในวัยรุ่น จึงมีโอกาสเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นปัญหาด้านการขาดระเบียบวินัยหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชากรไทย (พิสมัย ทินเต และคณะ, 2544, หน้า 2)

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะที่สำคัญและคุณสมบัตินั้นพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยึดหลักว่า

ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาของสังคมก็คือ จะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน เพื่อให้เขาเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของสังคม และจะต้องมีมาตรฐานในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาความรู้คู่กับคุณธรรมจริยธรรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ฝังลึกจนเป็นค่านิยมอยู่ในลักษณะนิสัยและอยู่ในจิตใจของบุคคล เพื่อที่จะช่วยให้บุคคลละอายต่อการกระทำชั่วหันมาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีถูกต้องตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2541, หน้า 2) กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนามนุษย์ระยะยาวถ้าไม่มีวินัยในตัวเองเป็นฐานก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งวุ่นวายสับสน ด้วยเหตุนี้ระเบียบวินัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยต้องการโอกาสเหล่านี้ที่จะทำให้นักศึกษามีสื่อมาแสดงออก เพื่อนำเอาศักยภาพของตัวเองออกมาช่วยร่วมในการสร้างสรรค์อย่างได้ผล

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัยใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติ โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาและประกอบอาชีพ นอกจากนี้การพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี ก็มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับนักเรียนด้วย เนื่องจากการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของชาวพุทธ และเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมให้มีผู้นำด้านศาสนพิธี

โรงเรียนธาตุพนม เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการปฏิบัติ นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ล้วนเข้าสู่วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ต้องประคับประคอง ดูแล และสร้างแบบอย่างที่เป็นความดีให้กับตัวเด็ก จนเกิดเป็นนิสัยที่จะละอายต่อการทำชั่วถึงแม้ครูและทางโรงเรียนจะพรั่นสอนตลอดเวลาก็ตาม ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะทำให้เด็กประพฤติชอบแต่ถ้าเด็กนักเรียนได้ปฏิบัติจริงเป็นรูปธรรม ก็จะทำให้เด็กนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น การเป็นผู้นำด้านศาสนพิธีก็เป็นหลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนควรปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี เพื่อให้เด็กนักเรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ทำให้การปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ได้แก่ 1) นักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธี 2) นักเรียนขาดทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี เพื่อให้ นักเรียนได้รับการพัฒนาและเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการ ปฏิบัติตามกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา กิจกรรมที่ 2 เรื่อง การจัดเครื่อง สักการบูชาพระรัตนตรัย กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การจัดอาสนะของพระสงฆ์ กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการจตุรพิธยมนบูชา พระรัตนตรัย กิจกรรมที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล กิจกรรมที่ 6 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาพระ ปริตร กิจกรรมที่ 7 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาธรรม กิจกรรมที่ 8 เรื่อง การกล่าวคำถวายไทยธรรม กิจกรรมที่ 9 เรื่อง การประเคนของต่าง ๆ แต่พระสงฆ์ กิจกรรมที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ กิจกรรมที่ 11 เรื่อง บุญพิธี กิจกรรมที่ 12 เรื่อง ทานพิธี กิจกรรมที่ 13 เรื่อง กุศลพิธี กิจกรรมที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี กิจกรรมที่ 15 เรื่อง การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม เป็นเรื่องที่ดีและอาจ ทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าลอง กล้าแสดงออก ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการในการ ปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์และเหมาะที่จะนำมาพัฒนาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้านศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี จนเกิดประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง โรงเรียน ผู้ปกครอง และสังคมต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยที่เน้นการนำผลการวิจัย ไปใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือพัฒนางานในหน้าที่เป็นเรื่อง ๆ โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดกิจกรรมแล้วนำกิจกรรมนั้นมา ทดลองปฏิบัติและดูผล แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่พอใจจึงจะนำผลนั้นไปใช้ ประโยชน์และเผยแพร่ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม เป็นอย่างไร
2. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสม ในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) PAOR ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart, (1988, หน้า 11 อ้างถึงใน องอาจ นัยพิพัฒน์, 2551, หน้า 301 – 303) ซึ่งเป็นกระบวนการ ในการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Planning) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) และ R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งเขียนภาพประกอบได้ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 35 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (By selecting a specific)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม จำนวน 1 ฉบับ

2. แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสนพิธี จำนวน 1 ฉบับ เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ แบบทดสอบนี้ใช้ทดสอบก่อนปฏิบัติกิจกรรม และหลังปฏิบัติกิจกรรม มีค่าความยากอยู่ระหว่าง .32 – .61 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นใช้เวลาดำเนินการปีการศึกษา 2561 ระหว่างเดือน มิถุนายน 2561 ถึง เดือน กันยายน 2561 เป็นระยะเวลา 4 เดือน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี และแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ดังนี้

1. ทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ก่อนดำเนินการตามแผนในวันที่ 7 มิถุนายน 2561 และทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี หลังดำเนินการตามแผนในวันที่ 27 กันยายน 2561 ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี
2. ประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี หลังจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธีทุกกิจกรรมใน 15 กิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน 2561 ถึง วันที่ 21 กันยายน 2561 ด้วยแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 1.1 ร้อยละ (Percentage) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 122)
 - 1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 124)
 - 1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 126)
2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ
 - 2.1 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) ของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด (IOC) (สมนึก ภัททิยธนี, 2551, หน้า 220)
 - 2.2 ค่าความยาก (p) ของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีแต่ละข้อ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 97)
 - 2.3 การหาค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีแต่ละข้อ ใช้สูตรของ Brennan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 106)
 - 2.4 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538, หน้า 2)
 - 2.5 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ใช้สูตร KR20 ของ Kuder – Richardson (สุวิมล ติรกันันท์, 2551, หน้า 173 – 175)

สรุปผลการวิจัย

จากการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Planning) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และการดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม แล้วพบว่า 1) นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและผ่านกระบวนการปฏิบัติ

กิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี มีคะแนนหลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2) นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.23 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ผู้วิจัยได้นำข้อมูล มาอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า จากการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Planning) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และการดำเนินการปฏิบัติ กิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ สามารถเป็น ผู้นำด้านศาสนพิธีได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยงค์ วงษ์บุตร (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม นักเรียน โรงเรียนนาสีนวนพิทยาสรรค์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า วงรอบที่ 1 ก่อนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยภาพรวมการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ใน ระดับน้อย หลังการดำเนินงานตามโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี วงศ์วิวัฒน์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการ วิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชั่ว สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า หลังการพัฒนา นักเรียนประเมินพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะ ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนา

2. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการ ในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี สามารถจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย และจัดอาสนะของพระสงฆ์ได้ถูกต้อง รู้จักขั้นตอนและ วิธีการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม และคำถวาย ไทยธรรมได้ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด สามารถออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมการ ปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ การประเคนของต่าง ๆ แต่พระสงฆ์ การปฏิบัติตนในกิจกรรมบุญพิธี ทานพิธี และกุศลพิธีก็สามารถ ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ มีความตั้งใจในการไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ ซึ่งจะ สังเกตเห็นได้จากเวลาที่สวดมนต์จะพร้อมเพรียงกันด้วยน้ำเสียงที่ดัง เวลาทำสมาธิก็มีอาการที่นิ่งสงบ สุขุม รอบคอบ เยือกเย็น รู้จักประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียนและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งได้ระดมความคิดความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีจนได้ผล สรุปที่น่าพึงพอใจ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี หลักการแนวคิดหลักปฏิบัติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียน ได้แก่พระมหาวิมลชัย วัชรเมธี (2551, หน้า 164 – 166); พระพรหมคุณาภรณ์ (2551, หน้า 5); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 5) และกระทรวงวัฒนธรรม (2556, หน้า 172 – 174) นำมาสังเคราะห์และบูรณาการ สรุปเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนมซึ่งประกอบด้วย 15 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา 2) การจัดเครื่อง สักการะบูชาพระรัตนตรัย 3) การจัดอาสนะของพระสงฆ์ 4) ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย 5) การกล่าว คำไหว้พระและอาราธนาศีล 6) การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร 7) การกล่าวคำอาราธนาธรรม 8) การกล่าวคำถวาย

ไทยธรรม 9) การประเมินของต่าง ๆ แต่พระสงฆ์ 10) การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ 11) บุญพิธี 12) ทานพิธี 13) กุศลพิธี 14) ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี 15) การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

สรุปแนวทางและผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่าการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Planning) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม ที่ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะปฏิบัติในการมีภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์และเหมาะที่จะนำมาพัฒนาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่านักเรียนที่เข้าร่วมการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีจะมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีได้เป็นอย่างดีและสามารถเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนการจัดกิจกรรมในด้านศาสนพิธี ครูผู้สอนควรศึกษา วางแผน และเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำการสอน เช่น การจัดเตรียมกิจกรรม สภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบทเรียนและมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติอย่างละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถปฏิบัติได้เลย เพื่อจะได้ทันเวลาที่กำหนด

1.2 ก่อนการจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธี ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ก่อนการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำกิจกรรม ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญาและพื้นฐานเดิมของนักเรียนแต่ละคน

1.3 การจัดกิจกรรมกลุ่มในขั้นแรก ๆ นักเรียนอาจจะยังไม่สามารถร่วมมือกันเรียนรู้ได้ทันที ครูผู้สอนจะต้องคอยให้คำแนะนำ ใช้รางวัล และผลสำเร็จของกลุ่ม เป็นแรงเสริมที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ในแต่ละกิจกรรมมีขั้นตอนที่หลากหลาย อาจยืดหยุ่นเวลาได้ตามความเหมาะสม

1.4 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านศาสนพิธี ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับนักเรียนเท่า ๆ กัน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงออกถึงความสามารถของตนเองที่ต่างกันไป ใช้วิธีการให้ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ ไม่หวั่นไหวเวลาเพื่อนตอบผิด ทำให้เพื่อนเกิดความมั่นใจและเห็นคุณค่าของตนเอง โดยครูผู้สอนคอยให้กำลังใจและเป็นพี่ที่ปรึกษาที่ดี

1.5 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านศาสนพิธี อาจจะไปปรับปรุงและใช้กับรายวิชาเนื้อหาอื่น ๆ และผู้เรียนในปีอื่น ๆ ได้ แต่ก่อนนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจแต่ละกิจกรรมถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ ให้เข้าใจเสียก่อน จึงจะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีต่อไปอีก เพื่อให้ได้ผู้นำด้านศาสนพิธีที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำด้านศาสนพิธี

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีในโรงเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.3 ควรมีการวิจัยโดยนำวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น มาบูรณาการรวมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). *คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). *แนวทางพัฒนาการศึกษาในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาระบบการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์นจัดพิมพ์.
- _____. (2545). *การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2544). *สารัตถธรรม*. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- _____. (2551). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- พระมหาภูมิจัย วชิรเมธี. (2551). *พระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม็ก จำกัด.
- พิสมัย ชินเด และคณะ. (2544). *การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความมีวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *หลักการวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสาธมิต.
- วารุณี วงศ์วิรุฬห์. (2555). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามัคคี*. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ ค.ม.สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สมนึก กัททิยธนี. (2556). *การจัดวัดผลการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ประสานการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *สำนักนโยบายแผนและมาตรฐานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545 - 2559): ฉบับปรับปรุง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- สุริยงค์ วงษ์บุตร. (2551). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม*. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://www.mkareal.go.th/concrol/mofules.php?> (26 ธันวาคม 2554)
- สุวิมล ติรกานนท์. (2551). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kemmis, S. and R McTaggart. (1988). *The Action Research Planner*. 3rd. Victoria: Deakin University Press.